

Sygn. akt II UK 362/10

WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 czerwca 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Józef Iwulski

SSN Romualda Spyt

w sprawie z wniosku Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko-Własnościowej J. w M.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w P.

z udziałem zainteresowanej Ireny S.

o podleganie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy zlecenia,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 17 czerwca 2011 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 27 lipca 2010 r.,

- 1. oddala skargę kasacyjną,**
- 2. zasądza od strony pozwanej na rzecz wnioskodawcy kwotę 120 zł (sto dwadzieścia) tytułem zwrotu kosztów postępowania kasacyjnego.**

Uzasadnienie

Wyrokiem z dnia 24 lutego 2010 r., Sąd Apelacyjny oddalił apelację pozwanego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w P., od wyroku Sądu Okręgowego - Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 14 stycznia 2010 r. w sprawie z odwołania Spółdzielni Mieszkaniowej Lokatorsko – Własnościowej „J.” w M., z udziałem zainteresowanej Ireny S., o podleganie ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy zlecenia, wskazując w uzasadnieniu wyroku, że zainteresowana nie podlegała ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy zlecenia w okresie od dnia 1 marca 2007 r. do dnia 31 lipca 2008 r., gdyż w wymienionym okresie nie łączyła jej ze Spółdzielnią samoistna umowa zlecenia, a zatem brak było podstaw do objęcia jej ubezpieczeniami społecznymi na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (jednolity tekst; Dz.U. z 2009 r. Nr 205, poz. 1585 ze zm.)

W stanie faktycznym sprawy, zainteresowana w dniu 15 października 1997 r. zgłosiła do ewidencji prowadzonej przez Urząd Miasta w M. działalność gospodarczą w zakresie usług porządkowych, a następnie w dniu 31 października 1997 r. zawarła ze Spółdzielnią Mieszkaniową „J.” w M. umowę cywilno – prawną, na mocy której zobowiązała się do utrzymania czystości i porządku oraz pielęgnacji zieleni na osiedlu „C.” w M. Strony umowy systematycznie wprowadzały kolejnymi aneksami do umowy zmiany dotyczące wysokości wynagrodzenia za wykonane prace. Porozumieniem z dnia 2 października 2006 r. strony rozwiązały dotychczasową umowę i zawarły nową, w której zainteresowana została określona jako prowadząca działalność gospodarczą. W dniu 28 lutego 2007 r. zainteresowana zaprzestała prowadzenia pozarolniczej działalności gospodarczej, o czym nie poinformowała Spółdzielni. Ta pozostając w przekonaniu, że zainteresowana nadal prowadzi działalność, nie odprowadzała za nią składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie łączącej ich umowy cywilno-prawnej. W dniu 28 lutego 2007 r. strony zawarły aneks do umowy w zakresie wynagrodzenia zainteresowanej, w którym występowała ona jako osoba prowadząca działalność gospodarczą, podobnie - jako przedsiębiorca – była określona przy zawieraniu kolejnej umowy z dnia 28 grudnia 2007 r. Przez cały okres zainteresowana wystawiała rachunki za wykonane prace i przedstawiała je Spółdzielni. Wszystkie

rachunki, w tym wystawione po dniu 28 lutego 2007 r. były opatrzone firmową pieczęcią, numerem NIP i REGON. Strony rozwiązały umowę z dniem 31 lipca 2008 r. W styczniu 2009 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych wszczął kontrolę w Spółdzielni celem ustalenia obowiązku uiszczania składek za zainteresowaną. Wobec ustaleń kontroli, decyzją z dnia 23 kwietnia 2009 r. organ rentowy wydał w stosunku do Spółdzielni Mieszkaniowej „J.” w M. decyzję o objęciu zainteresowanej Ireny S. ubezpieczeniami społecznymi z tytułu umowy zlecenia, stwierdzając, że podlegała ona obowiązkowym ubezpieczeniom: emerytalnemu i rentowym oraz wypadkowemu w okresie od dnia 1 marca 2007 r. do dnia 31 lipca 2008 r. W decyzji, w punkcie 2 wskazano podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne, Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych za okres od marca 2007 r. do lipca 2008 r. Spółdzielnia zawiadomiła Komendę Powiatową Policji w M. o popełnieniu przez zainteresowaną wykroczenia polegającego na prowadzeniu działalności gospodarczej bez zezwolenia w okresie od dnia 1 marca 2007 r. do dnia 31 lipca 2008 r. Wyrokiem z dnia 4 września 2009 r. Sąd Rejonowy w P. uznał zainteresowaną winną zarzuczonego jej czynu i skazał na 100 zł grzywny.

Wobec odwołania Spółdzielni Mieszkaniowej „J.” od decyzji organu rentowego z dnia 23 kwietnia 2009 r., wyrokiem z dnia 14 stycznia 2010 r. Sąd Okręgowy - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił zaskarżoną decyzję i orzekł, że zainteresowana nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy zlecenia na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej „J.” w M. w okresie od dnia 1 marca 2007 r. do dnia 31 lipca 2008 r. (punkt 1); nie obciążając Zakładu Ubezpieczeń Społecznych kosztami postępowania z tytułu zastępstwa prawnego Spółdzielni (punkt 2). W uzasadnieniu wyroku wskazano, że m.in., że wpis do ewidencji jest jednym z dowodów w sprawie i sam nie świadczy o prowadzeniu lub nieprowadzeniu tej działalności. Oznacza to, że w sytuacji, gdy stan faktyczny odbiega od stanu ujawnionego w ewidencji - ciężar dowodu wykazania tej okoliczności spoczywa na podmiocie zainteresowanym wykazaniem tego faktu. Samo zgłoszenie i wpis do ewidencji działalności gospodarczej stanowi tylko podstawę rozpoczęcia działalności (jej legalizację) i nie jest zdarzeniem ani czynnością utożsamianą z podjęciem takiej działalności, ma więc charakter

deklaratoryjny, a nie konstytutywny. Określanie przez samego przedsiębiorcę daty rozpoczęcia działalności gospodarczej wpisywanej do ewidencji powoduje domniemanie faktyczne, że z tą datą działalność została podjęta i była prowadzona aż do czasu wykreślenia jej z ewidencji. W ocenie Sądu pierwszej instancji najistotniejszym dowodem pozwalających ustalić, czy zainteresowana w spornym okresie prowadziła działalność gospodarczą, były jej zeznania, w których stwierdziła ona z całą stanowczością, że w okresie od 1 marca 2007 r. do 31 lipca 2008 r. prowadziła pozarolniczą działalność gospodarczą pomimo wykreślenia jej z ewidencji. Wskazała również, że mimo wykreślenia działalności, nie poinformowała o tym fakcie prezesa Spółdzielni. Wyrokując, Sąd wziął także pod uwagę treść wyroku wydanego przez Sąd Rejonowy w dniu 4 września 2009 r., którym uznano zainteresowaną winną prowadzenia działalności gospodarczej bez wymaganego zezwolenia w okresie od dnia 26 lipca 2008 r. do dnia 30 lipca 2009 r. W konsekwencji, Sąd pierwszej instancji orzekł, że zainteresowaną, jako prowadzącą działalność gospodarczą, i Spółdzielnię Mieszkaniową „J.” w M. łączyła w spornym okresie umowa cywilno-prawna. Zainteresowana sama organizowała swą pracę (godziny pracy), korzystała z własnych środków i była rozliczana jedynie za efekt swej pracy, mogła wykonywać ją samodzielnie lub za pośrednictwem innych osób. Winna zatem – w okresie od 1 marca 2007 r. do 31 lipca 2008 r. - podlegać ubezpieczeniom z tytułu prowadzonej przez siebie działalności gospodarczej, gdyż był to tytuł ubezpieczenia obowiązkowego, który powstał wcześniej. Tym samym Spółdzielnia nie ma obowiązku odprowadzania składek za zainteresowaną z tytułu łączącej strony umowy.

Rozpatrując apelację organu rentowego od powyższego wyroku, Sąd Apelacyjny uzupełnił postępowanie dowodowe dopuszczając dowód z uzupełniających zeznań zainteresowanej celem wyjaśnienia wątpliwości, czy jej decyzja o rozpoczęciu pozarolniczej działalności była dobrowolna czy też została zmuszona do „samozatrudnienia” i zawarcia umowy zlecenia z dawnym pracodawcą po uprzednim zgłoszeniu działalności gospodarczej do ewidencji. Zainteresowana zeznała, że decyzję o zarejestrowaniu działalności gospodarczej polegającej na świadczeniu usług w zakresie sprzątnięcia podjęła we własnym zakresie w 1997 r. a była wtedy od 3 lat osobą bezrobotną. Po zarejestrowaniu

działalności nawiązała współpracę ze Spółdzielnią. Pracowała w tej Spółdzielni jako dozorczeni ale krótko (dwa miesiące) i było to w 1978 r. Zainteresowana jeszcze raz potwierdziła, że nie zawiadomiła prezesa Spółdzielni o wyrejestrowaniu działalności, a wykonując prace - po dniu 1 marca 2007 r. - w ramach umowy zlecenia, nadała wystawiała rachunki firmowe, opatrzone pieczęcią i numerem REGON a nie jako osoba fizyczna. Sąd drugiej instancji, uznał, że dokonane wykreślenie wpisu z ewidencji, jednostronnym oświadczeniem zainteresowanej, nie mogło wpłynąć na zmianę skutków prawnych w zakresie ubezpieczenia społecznego jakie wywoływała umowa stron z dnia 2 października 2006 r. W ocenie Sądu była to w dalszym ciągu umowa pomiędzy Spółdzielnią Mieszkaniową „J.” a zainteresowaną wpisaną do ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez Urząd Miasta M. pod numerem [...] dnia 15 października 1997 r. Wymieniona umowa nie stała się automatycznie - po dniu 1 marca 2007 r. - umową o świadczenie usług, do której zgodnie z k.c. stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych), powodującą obowiązek Spółdzielni zgłoszenia zainteresowanej do ubezpieczenia społecznego i opłacania składek.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego, zaskarżając go w całości, pełnomocnik organu rentowego zarzucił naruszenie przepisów prawa materialnego – art. 6 ust. 1 pkt 4 i art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez ich błędną wykładnię i uznanie, że zainteresowana nie podlega ubezpieczeniu społecznemu z tytułu umowy zlecenia na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej „J.”, art. 8 ust. 6 pkt 1 w związku z art. 2a ust. 2 pkt 1 i 2 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez uznanie, że zainteresowana w okresie wykonywania umowy zlecenia na rzecz SM „J.” w M. od dnia 1 marca 2007 r. do dnia 31 lipca 2008 r. „była osobą prowadzącą pozarolniczą działalność gospodarczą i mogła z tego tytułu podlegać ubezpieczeniom, co doprowadziłoby do złamania zasady równego traktowania ubezpieczonych co do warunków objęcia ubezpieczeniem społecznym oraz obowiązku opłacania i obliczania wysokości składek na to ubezpieczenie”, art. 2, art. 14 ust. 1 i 2 ustawy z dnia 2 lipca 2004 r. o swobodzie działalności gospodarczej (jednolity tekst; Dz.U. Nr 220, poz. 1447 ze zm.) przez ich błędną wykładnię i uznanie, że wnioskodawczynie

„prowadziła działalność gospodarczą w sposób ciągły i zorganizowany po dniu 28 lutego 2007 r., pomimo braku wpisu do ewidencji działalności gospodarczej i z naruszeniem ustawowego obowiązku zobowiązującego do dokonania tego wpisu”, oraz naruszenie przepisów postępowania - art. 378 § 1 k.p.c. poprzez nierozpoznanie sprawy w granicach apelacji w zakresie zarzutów organu rentowego dotyczących zamiaru faktycznego zaprzestania prowadzenia przez zainteresowaną działalności gospodarczej z dniem 28 lutego 2007 r., wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i wydanie przez Sąd Najwyższy orzeczenia o oddaleniu odwołania, wraz z orzeczeniem o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną Spółdzielnia, wniosła o jej oddalenie wraz z zasądzeniem kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje;

Stosownie do art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, jeżeli tak jak w rozpoznawanej sprawie skarga nie zawiera zarzutu naruszenia przepisów postępowania (jedyne zarzuty skargi odnoszący się do naruszenia przepisów postępowania dotyczą naruszenia art. 378 § 1 k.p.c., z którego wynika obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji). Wynikający z art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji oznacza z jednej strony zakaz wykraczania przez sąd drugiej instancji poza te granice, z drugiej zaś nakaz wzięcia pod uwagę i rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów i wniosków. W konsekwencji, sąd drugiej instancji może - a jeżeli je dostrzeże, powinien - naprawić wszystkie stwierdzone w postępowaniu apelacyjnym naruszenia przez sąd pierwszej instancji prawa materialnego, niezależnie od tego, czy zostały wytknięte w apelacji, pod warunkiem, że mieszczą się w granicach zaskarżenia, zaś wynikający z brzmienia art. 378 § 1 zdanie pierwsze k.p.c. obowiązek rozpoznania sprawy w granicach apelacji powinien być rozumiany jako nakaz rozważenia wszystkich podniesionych w apelacji zarzutów (tak w wyroku z dnia 10 sierpnia 2010 r., I PK 41/10 LEX nr

667488). Należy przy tym zaznaczyć, że granice apelacji w rozpoznawanej sprawie, to zgłoszone żądanie zmiany orzeczenia (wyroku Sądu pierwszej instancji) i oddalenie odwołania wnioskodawcy od decyzji organu rentowego. Skarżący w istocie myli granice apelacji – te zawsze wytycza żądanie, z uzasadnieniem zarzutów apelacyjnych. Rozpoznanie „sprawy” w granicach apelacji oznacza, że sąd drugiej instancji nie koncentruje się jedynie na ocenie zasadności zarzutów apelacyjnych, lecz rozstrzyga merytorycznie o zasadności zgłoszonych roszczeń procesowych (w sprawie z zakresu ubezpieczeń społecznych - o zasadności odwołania ubezpieczonego od decyzji organu rentowego). W orzecznictwie podkreśla się, że jakkolwiek postępowanie apelacyjne jest postępowaniem odwoławczym i kontrolnym, to jednak zachowuje charakter postępowania rozpoznawczego (por. także rozważania zawarte w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 1999 r., III CZP 59/98, OSNC 1999, nr 7-8, poz. 124). Należy także przypomnieć, że w sprawach z ubezpieczenia społecznego - zgodnie z utrwalonym orzecznictwem - treść decyzji wyznacza zakres rozstrzygania w sądowym postępowaniu odwoławczym (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 13 maja 1999 r., II UZ 52/99, OSNAPiUS 2000 nr 15, poz. 601; wyrok z dnia 6 września 2000 r., II UKN 685/99, OSNAPiUS 2002 nr 5, poz. 121; postanowienie z dnia 20 stycznia 2010 r., II UZ 49/09, niepublikowane). W zaskarżonej decyzji z dnia 23 kwietnia 2009 r. wydanej w stosunku do wnioskodawcy - Spółdzielni Mieszkaniowej „J.” w M., organ rentowy objął zainteresowaną Irenę S. ubezpieczeniami społecznymi z tytułu umowy zlecenia, i w tym tylko zakresie – w związku z odwołaniem wnioskodawcy - rozpoznawana była sprawa.

W związku z regulacją zawartą w art. 398¹³ § 1 i 2 k.p.c., z której wynika zakres kognicji Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym - rozpoznaje on sprawę w granicach skargi kasacyjnej i jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę zaskarżonego orzeczenia, trzeba ponownie zwrócić uwagę, że w świetle poczynionych ustaleń faktycznych, Spółdzielnia Mieszkaniowa (wnioskodawca) pozostając w przekonaniu, że zainteresowana, prowadząca działalność od 1997 r. nadal prowadzi tę działalność, nie odprowadzała za nią składek z tytułu wykonywania pracy na podstawie łączącej strony umowy cywilno-

prawnej. Przekonanie to ilustruje również zawarty w dniu 28 lutego 2007 r. aneks do umowy w zakresie wynagrodzenia zainteresowanej, w którym występowała ona jako osoba prowadząca działalność gospodarczą, podobnie - jako przedsiębiorca – była określona przy zawieraniu kolejnej umowy z dnia 28 grudnia 2007 r. Także okoliczności towarzyszące, a więc wystawianie przez zainteresowaną rachunków za wykonane prace opatrzonych firmową pieczętką, numerem NIP i REGON i przedstawianie je Spółdzielni, samodzielne organizowanie pracy (godziny pracy), i korzystanie z własnych środków oraz rozliczanie zainteresowanej jedynie za efekt pracy, która *nota bene* mogła być wykonywana także za pośrednictwem innych osób, dawało pełną podstawę do przyjęcia, że łącząca strony w spornym okresie umowa cywilno-prawna, nie miała charakteru umowy zlecenia zawartej między wnioskodawcą - Spółdzielnią Mieszkaniową „J.” w M. a zainteresowana jako osobą fizyczną, ale była to umowa zawarta z zainteresowaną jako prowadzącą działalność gospodarczą. Tym samym brak podstaw prawnych do przypisywania Spółdzielni obowiązku odprowadzania składek za zainteresowaną z tytułu rzekomo łączącej strony umowy zlecenia (art. 6 ust. 1 pkt 4 ustawy systemowej), gdy się zważy, że obowiązek ubezpieczenia zainteresowanej mógł mieć oparcie w tytule ubezpieczenia, określonym w pkt 5 tego przepisu (osoby prowadzące pozarolniczą działalność), który powstał wcześniej. Obowiązek ten ustałby, gdyby osoba dotąd objęta ubezpieczeniem z tego tytułu, rzeczywiście zaprzestała prowadzenia takiej działalności (por. np. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2005 r., I UK 105/04, OSNP 2005 nr 13, poz. 198), gdy tymczasem w ustalonych w sprawie okolicznościach zaprzestanie takie (przynajmniej w stosunku do wnioskodawcy w sprawie) *per facta concludentia* nie miało miejsca. W tym kontekście należy przypomnieć, że zgodnie z wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 14 września 2007 r., III UK 35/07 (niepublikowany), obowiązek ubezpieczenia osoby prowadzącej pozarolniczą działalność – w tym działalność gospodarczą - wynika z faktycznego prowadzenia tej działalności, a zatem o zaprzestaniu prowadzenia działalności gospodarczej, powodującej wyłączenie z tego ubezpieczenia, decyduje faktyczne zaprzestanie tej działalności. Natomiast kwestie związane z formalnym zarejestrowaniem, wyrejestrowaniem, czy zgłaszaniem przerw w tej działalności mają ewentualnie znaczenie w sferze dowodowej, nie przesądzają natomiast same

w sobie o podleganiu obowiązkowi ubezpieczenia społecznego (por. także postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 lipca 2003 r., II UK 111/03, niepublikowane). Tym samym o prowadzeniu działalności gospodarczej rodzącej obowiązek ubezpieczenia społecznego na podstawie art. 6 ust. 1 pkt 5 i art. 13 pkt 4 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych nie decyduje sam w sobie wpis do ewidencji działalności gospodarczej.

Wszystkie te okoliczności zostały wzięte pod uwagę przez orzekający w sprawie Sąd Apelacyjny. Tym się kierując - gdy podstawy skargi nie zostały wykazane – orzeczono jak w sentencji, na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c.

O kosztach orzeczono po myśli art. 98 k.p.c., biorąc pod uwagę taryfowe wynagrodzenie pełnomocnika wnioskodawcy – § 12 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych (...) – Dz.U. Nr 163, poz.1349 ze zm.